

Historie Vily Elis

č.p. 319 tzv „Lékařský dům“, Tyršova ulice 28

Autorem návrhu ke stavbě vily byl jesenický architekt Rudolf Zelenka. Projekt vznikl patrně v r. 1903, dům byl dokončen roku následujícího. Plány jsou ovšem dochovány až z r. 1941, kdy proběhly úpravy pro potřeby úřadu tehdejšího majitele vily, říšských drah. Rudolf Zelenka postavil vilu jako rodinný dům.

Podle dochovaných archiválií byl od 29.12.1903 majitelem pozemků zapsaných v pozemkové knize pro katastrální území Jeseník město Paul Schindler. Vzhledem k tomu, že sčítací operáty z r. 1910 se pro Jeseník nedochovaly a jiný materiál také chybí, nelze o něm zjistit nic bližšího. Nevíme ani, zda sám v domě bydlel. Jisté ale je, že na jeho stavební parcele č. 610 (nově stavební parcela 1788) byl v r. 1904 zapsán dům, který dostal v tomtéž roce číslo 319. Zkolaudován byl roku následujícího. Rejstřík sčítání lidu z r. 1910, který se dochoval, zachytil v domě tohoto čísla pouze rodinu Dr. Karla Walthera a dvě samostatně žijící ženy Stefanií Bernt a Emmu Tamm. Na základě kupní smlouvy z 8. června 1914 se majitelem nemovitosti stal Otto Gessler, židovský spolumajitel kamenotěžební firmy. Ve volebních seznamech z r. 1919 lze vyhledat pouze osoby s volebním právem, žijící v domě č. 319:

Otto Geßler, nar. 4.8.1868, podnikatel
Rosa Geßler, nar. 24.11.1878, manželka
Antonia Klein, nar. 19.6.1853, matka (Rosy)
Anna Kenofsky, nar. 12.3.1879, vychovatelka
Wilhelmine Gruner, nar. 1873, kuchařka
Albertine Adam, nar. 23.4.1873, chůva
Marie Nitsche, nar. 13.6.1898, pokojská (panská)

Ze sčítacích operátů z r. 1921 se o rodině dovídáme víc:

Otto Gessler se narodil v Rýžovišti (okr. Bruntál), domovskou příslušnost měl ale ve Velkých Kuněticích. Spolu s celou rodinou se hlásil k německé národnosti, vyznáním byli všichni, včetně tchyně, Židé. Otto byl spolumajitelem podniku Zpracování mramoru a žuly Hugo Gessler a spol. v Písečné. V Jeseníku byl hlášen od 31.10.1912, kdy se sem přistěhoval s rodinou z Velkých Kunětic. Jeho žena pocházela z Telecího u Poličky (okr. Svitavy). V domě s nimi žila její matka Antonie Klein, vdova, s domovskou příslušností tamtéž. Manželé Gesslerovi měli pět dětí; čtyři syny a dceru: Quida (nar. 24.1.1907 Velké Kunědice), Ericha (nar. 25.11.1909 Velké Kunědice), Felixe (nar. 14.11.1912 Jeseník), Erwina (nar. 15.7.1916 Jeseník) a Olgu (nar. 18.9.1917 Jeseník). K domácnosti patřily čtyři služební: dvě pomocnice v domácnosti, chůva a vychovatelka. Zajímavé je, že služební byly římskokatolického vyznání.

Podnik měl pobočky ve Velkých Kuněticích (od r. 1910), v Malé Kraši a lom ve Vápenné (1915). Byl založen v r. 1900, v r. 1924 měl 200 zaměstnanců. Zanikl po záboru pohraničí v r. 1938, neboť šlo o židovský majetek. V Písečné existovala ještě továrna na umělý kámen a výrobu cementového zboží Gessler a Brada, založená v r. 1907 s dvacetipěti zaměstnanci v r. 1924, která též zanikla v r. 1938. Je pravděpodobné, že bratři Hugo a Otto Gesslerovi byli též jejími spoluvlastníky.

K další majetkoprávní změně došlo v r. 1939. Na základě kupní smlouvy z 22.12.1939 se staly majitelem nemovitosti říšské dráhy, takže de facto Německá říše. Není pochyb, že původní majitel byl k prodeji donucen v rámci tzv. arizace židovského majetku. O osudu jeho rodiny víme pouze to, že někdo z rodiny musel přežít holocaust, protože v pozemkové knize je zápis z 22.7.1948, v němž se poznamenává podání návrhu na restituci. K restituci ale nedošlo, od 1. března 1949 byla vila v národní správě a od roku 1950 bylo vlastnické právo k nemovitosti převedeno na Československý stát, konkrétně na Československé státní dráhy, n. p.

Stavba je typickou ukázkou pozdního architektonického tvůrčího období Rudolfa Zelenky. Základní, zřetelně čitelný objem dvoupodlažní stavby s obytným podkrovím doplnil

dalšími prvky v malebný soulad čtyř různorodých průčelí. Celek i přes to nepůsobil rozbitým či nesourodým dojmem.

Na vstupní straně od nádraží byla dominantou čtyřpodlažní schodišťová věž, na niž se napojovala obytná část, charakteristická neobarokním zvlněným štítem a terasou s balustrádou. Zahradní průčelí ozvláštnil vystupujícím rizalitem, dřevěným balkónem v podkroví a především osmibokým arkýřem. Balkón se objevil ještě v průčelí do ulice (dnešní Nádražní). Charakteristické pro celou vilu bylo použití pásové rustiky na suterénu a střídání ploch stříkané hrubé omítky s hladkou v patrech. Hladkou omítku použil architekt v partiích hrázděného zdiva, které je charakteristické střídáním pravidelných polí hrázdění se sítí diagonálně vedených latí nebo např. vějířovými slunci. Sedlovou zvalbenou střechu doplňovala cibulovitá stříška arkýře, jehlancovité završení věžičky a příčné zastřešení rizalitu do zahrady.

Po válce byla sice vila majetkem československých drah, ale sloužila lékařům jesenické nemocnice, odtud název „Lékařský dům“. V době nedávno minulé, do r. 2008 v ní byly ordinace, naposled zde ordinovaly zubní a dětská lékařka. Od tohoto roku je vila v soukromém vlastnictví. Prodělala náročnou rekonstrukci, jediným diskutabilním prvkem je zastavění původní terasy v duchu současného architektonického tvarosloví, čímž došlo k odstranění štítu na pravé straně vstupního pohledu.

Jméno rakouské císařovny Alžběty (1837 - 1898), oné krásné a tajemné Sissi nesla do r. 1945 nejen ulice, na níž vila stála: Elisabethstrasse, ale též nedaleká městská nemocnice postavená v r. 1891. Císařovna byla známou donátorkou a na stavbu nemocnice přispěla podstatnou částí potřebného finančního obnosu. Její charitativní práce byla rozsáhlá a zasahovala do všech zemí tehdejší monarchie. Však také její jméno hrdě nesl nespočet nemocnic, chudobinců, sirotčinců a jiných sociálně-zdravotních zařízení. Elisabethstrasse se rodila postupně, největší stavební boom nastal po otevření železniční tratě v r. 1888. Nejstarší vila ale byla postavena již roku 1860 (dnes sídlo Československé církve husitské). Od konce 80. let 19. století se stala vyhledávanou lokalitou rodinných vil frývaldovské smetánky. Tvořila určitý protipól tzv. Frývaldovského West-Endu, vilové čtvrti kolem dnešní Horovy ulice na druhém koci města, kde stavěli především majitelé a společníci věhlasné textilní firmy Regenhart&Raymann.

